

สิ่งที่เห็นคือชีวิต

BIA
Buddhist Initiative in America

ธรรมะใจกล่อม

www.dhamma4u.com

ธรรมะเล่มน้อย

เป็นหนังสือธรรมะขนาดพกพา รายเดือน ๑๒ เล่ม ๑๒ เดือน เพื่อเจริญสติและแสวงหาปัญญาเบื้องต้นสำหรับผู้ไม่มีเวลาศึกษาเนื้อหาโดยละเอียด

สามารถมีส่วนร่วมได้โดย

๑. ผู้ที่อ่านแล้วคิดว่าดีมีประโยชน์ โปรดส่งมอบให้แก่ผู้อื่นต่อ เปรียบดังท่านให้ทาน

๒. สนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มน้อยตามกำลัง

๓. เลือกจัดพิมพ์หนังสือธรรมะเล่มน้อย เพื่อเผยแผ่ในวาระต่าง ๆ เช่น งานวันขึ้นปีใหม่ งานเฉลิมฉลอง งานบุญ งานวันเกิด งานสมรส งานศพ ฯลฯ โดยสามารถเลือกเอาเฉพาะส่วนที่เป็นธรรมบรรยายและพิมพ์บางส่วนเพิ่มเติมได้

ธรรมะดี ๆ มีติดตัวไว้ เพื่อเจริญสติและปัญญา

ร่วมเป็นเจ้าของภาพ
พิมพ์ธรรมะเล่มน้อยได้ที่
หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ
โทร. ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐

BUDDHABĀṢĀ INDAPASSO ARCHIVES

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปญฺญ

สิ่งที่เป็นคู่ชีวิต

โดย
พุทธทาสภิกขุ

ลำดับที่ ๒ ปี ๒๕๕๕

www.dhamma4u.com

อบรมพระนวกะราชภัฏ
จากวัดชลประทานรังสฤษฎ์
ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม
วันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๓
ผู้ถอดคำบรรยาย พิชญ์สินี

สิ่งที่เป็นคู่ชีวิต

ท่านที่เป็นภิกษุราชาภักดิ์ ผู้ที่จะต้องลาสิกขา
ทั้งหลาย,

การบรรยายของเราในครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๑
หรือครั้งแรก แห่งการบรรยายชุดหนึ่ง ที่เราจะ
เรียกว่า “มหาวิทยาลัยต่อทางหมา ๑๐ ครั้ง”

มุ่งหมายถึงการศึกษาส่วนที่ยังขาด

ฟังดูก็หยาบคายมาก แต่มันมีความจริง
อย่างนั้น คือ เป็นการประท้วงการศึกษาในโลก
ทั้งโลก ที่ไม่สมบูรณ์ ว่ามันยังเหมือนกับหมาหาง
ด้วน เขาไม่พูดสิ่งที่มนุษย์ควรจะรู้ให้สมบูรณ์ คือ
ไม่ได้สอนกัน สอนกันแต่หนังสือกับอาชีพ ส่วน

ที่จะเป็นมนุษย์กันอย่างไร ที่จะสร้างสันติภาพ
ในโลกนี้ได้ ไม่ได้สอน

นี่เราก็จะพูดกันในส่วนนี้ ส่วนที่มันยัง
ขาดอยู่นี้ จึงเรียกว่าเป็นการต่อหางสุนัขที่มัน
ยังตัวน้อย หรือจะให้มองไปอีกทางหนึ่งว่า ต่อ
ยอดพระเจดีย์นั้นมันอาจจะเกินไปอีกทางหนึ่ง
ก็ได้ ต่อเพียงเพื่อให้สวยงาม ต่อหางสุนัขนี้มัน
ไม่ใช่เพียงเพื่อให้สวยงามอย่างเดียว แต่เพื่อ
ความจำเป็นอย่างอื่นที่มันจะเดินตรง เป็นต้น

ทำไมเราจึงไปเรียกว่ามหาวิทยาลัย?
เพราะว่ามันเป็นการศึกษาชั้นสูงสุดของมนุษย์
อย่างระดับสูงสุดของมนุษย์

เรื่องที่ยังขาด เริ่มแต่เรื่องเกี่ยวกับ ธรรมชาติ

ที่นี่มีความมุ่งหมายจะให้รู้เรื่องที่ยังขาดอยู่ แม้กระทั่งว่านั่งกลางดินมีผลอย่างไร? เขาเรียนกันแต่บนตึกเรียนราคาล้าน มันก็โง่แก่ การที่จะรู้ว่าถ้านั่งกันกลางดินจะมีผลอย่างไร? ฉะนั้นเราก็มานั่งกันกลางดิน ซึ่งเป็นเจตนาของผม ว่าให้พวกคุณต้องมานั่งกลางดิน

ยิ่งกว่านั้นอีกก็คือว่า เป็นที่ระลึกแก่พระพุทธเจ้า ผู้ประสูติก็กลางดิน ตรัสรู้ก็นั่งกลางดิน เมื่อสอนพระสาวกก็นั่งกลางดิน เมื่อนิพพานก็นอนกลางดิน นี่เป็นที่ระลึกแก่พระพุทธเจ้า มันไม่เป็นที่ระลึกเปล่า เป็นความรู้ให้เรารู้ว่า นั่งกลางดินนี้มันมีผลอะไรบ้างแก่จิตใจ อย่างน้อยที่สุดก็มีผลให้รู้จักรธรรมชาติ ให้สัมผัสธรรมชาติ ซึ่งเป็นเจ้าของธรรมชาติ

ธรรมะเป็นของธรรมชาติ ธรรมชาติเป็น
เจ้าของธรรมะ เพราะว่าธรรมะนั้นคือเรื่อง
ของธรรมชาติ เรื่องของกฎของธรรมชาติ ซึ่ง
ความหมายนี้ รวมทั้งพระเป็นเจ้าในศาสนาอื่น
ศาสนาพุทธมีกฎของธรรมชาตินี้เป็นพระเจ้า
เหมือนกับที่ศาสนาอื่นเขามีพระเจ้า แล้วก็ยัง
หมายถึงหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ที่สิ่งที่
มีชีวิตจะต้องประพฤติปฏิบัติ มิฉะนั้นจะตาย
หรือจะไม่ได้สิ่งที่ควรจะได้ ความหมายสุดท้าย
ก็คือผลที่เกิดมาจากการปฏิบัติถูกต้องตามกฎ
ของธรรมชาติอีกนั่นเอง ฉะนั้นเราชอบที่จะทำ
อะไรๆ ให้มันใกล้เคียงธรรมชาติ หรือเป็นการ
สัมผัสธรรมชาติอยู่เสมอ

เรื่องแรกคือ พระธรรมเป็นสิ่งคู่ชีวิต

สำหรับการบรรยายครั้งแรก ชั่วโมงแรก
นี้ ผมจะพูดโดยหัวข้อว่า “สิ่งที่เป็นคู่ชีวิต” ชื่อ
ของมันก็แปลกๆ เห็นไหม? ไหนๆ มันแปลกแล้ว
ก็ให้แปลกไปเสียให้หมด บรรยายครั้งที่ ๑ ว่า
ด้วย “คู่ชีวิต” บอกเลยก็ได้ว่าสิ่งซึ่งเป็นคู่ของ
ชีวิตนั้นคือพระธรรม คู่ชีวิตนั้นคือพระธรรม

เราจะได้พูดกันถึงเรื่องสิ่งที่เรียกว่าชีวิต
กันก่อน ในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย ในโลกนี้
นั้น เขาสอนเรื่องของชีวิตกันแต่ในทางวัตถุ
ที่เรียกว่า *bio* - ชีวิต *biology* นี่มันเรื่องชีวิต
ก็ชีวิตแต่ในทางวัตถุเท่านั้น ถ้าเป็นเรื่องทาง
biology มันก็เป็นหมาหางด้วนอีกตามเคย
เพราะว่ามันบอกชีวิตแต่ในแง่ของวัตถุหรือ *bio*

ทีนี้เราจะมาต่อหางให้เป็นชีวิตที่สมบูรณ์
คือ ชีวิตในฝ่ายนามธรรม ที่เขาใช้คำว่า

spirituality คำนี้หมายถึงนามธรรม เป็นเรื่อง
จิต เป็นเรื่องวิญญาณ เป็นเรื่องสติปัญญา ชีวิต
นี้สำคัญกว่า ชีวิตที่เป็นฝ่ายจิต ฝ่ายวิญญาณ
ฝ่ายสติปัญญานี้มันสำคัญกว่า

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ได้แก่ กาย - จิต - วิญญาณ

อยากจะให้รู้เสียเลยเป็นหลักว่า เรื่อง
ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ที่เกี่ยวกับความสุข
ความทุกข์ของมนุษย์นี้ ทั้งหมดทั้งสิ้นพอจะแบ่ง
ได้เป็น ๓ ระดับ คือ ทางกาย ๑ ทางจิต ๑ ทาง
วิญญาณ ๑

จำเป็นที่จะต้องขอบอกกล่าวไว้ว่า มันเป็น
คำที่ต้องตั้งขึ้นเองบ้าง เพราะว่าไม่มีคำนี้ใช้มา
ก่อน เมื่อคุณเข้าใจความหมายหรือตัวจริงของ

สิ่งเหล่านี้แล้ว ก็รู้ได้เองว่า ไม่ได้มีคำที่พูดกัน
อยู่ก่อน ต้องตั้งคำขึ้นใหม่ หรือว่าคุณจะไปตั้ง
เอาเองตามชอบใจ ต่อไปก็ได้ แต่เดี๋ยวนี้เราจะ
ใช้คำว่า **เรื่องทางกาย เรื่องทางจิต เรื่องทาง
วิญญาณ** ถ้าเข้าใจ ๓ ความหมายนี้แล้ว มันจะ
ง่ายมากในอนาคตสำหรับพวกคุณ ที่จะเข้าใจ
ในธรรมะอันกว้างขวาง

ระบบที่ ๑ เรื่องทางกาย ก็คือเกี่ยวกับ
วัตถุ วัตถุภายนอกกาย กระทบวัตถุภายในกาย
กระทบร่างกาย ร่างกายของคน นี้เราเรียกว่า
เรื่องร่างกาย มันก็มีของมันระบบหนึ่งแหละ
ปัญหาของมันก็มีอยู่ระบบหนึ่ง และไม่เหมือน
ส่วนอื่น

ที่นี้**เรื่องที่ ๒ ระบบทางจิต** ซึ่งมันเป็นของ
ประจำกันมา กับสิ่งที่เรียกว่าชีวิต สิ่งใดมีชีวิต

มีร่างกาย มีร่างกายแล้วมันก็ต้องมีชีวิตแหละ
เพราะว่าร่างกายหมายถึงของสิ่งที่มีชีวิต แล้ว
สิ่งที่มีชีวิตนี้ก็ต้องมีจิตแหละ ไม่เช่นนั้นมันเป็น
ไปไม่ได้

คนพวกอื่นเขาอาจจะสอนว่า อย่างต้นไม้
นี้ไม่มีจิต บางพวกว่าไม่มีชีวิตด้วยซ้ำไป ที่ถือกัน
โดยมากในหมู่นักธรรมว่า ต้นไม้ไม่มีจิต ไม่มี
วิญญาณ ก็ตามใจเขา

เท่าที่เราเรียนมา สังเกตศึกษามา สิ่งที่มี
ชีวิต แม้นไม้ต้นไม้ ก็มีจิต มีวิญญาณ คือ มัน
รู้สึกได้ รู้สึกได้ต่ออันตราย หรือต่อความสุข
ความสบาย มันต่อสู้เพื่อรอดอยู่ได้ เพราะมัน
มีความรู้สึก

เรื่องนี้ไม่เป็นไร ต่อไปในอนาคตเขาก็
จะเปิดเผยให้เล่า ให้เรียน ให้รู้กันได้โดยทาง
วิทยาศาสตร์ มีนักศึกษากลุ่มหนึ่งพยายามศึกษา

ค้นคว้าเรื่องนี้แล้วก็เปิดเผยผลของการค้นคว้า
กระทั่งพิสูจน์ว่า ต้นไม้ี้มีความรู้สึก รู้สึกกลัว
ตาย รู้สึกไม่อยากตาย รู้สึกดิ้นรนเพื่อจะให้อยู่
รอด เขาทำเครื่องวัดขึ้น วัดความรู้สึกของต้นไม้
ที่ยังเป็นๆ วัดได้ว่ามันมีความรู้สึก แสดงออกมา
ทางเข็มของเครื่องวัด รู้สึกกลัว รู้สึกหวั่นไหว นี่
วิทยาศาสตร์ทางวัตถุ ก็จะสามารถได้ว่า ต้นไม้ี้
มีความรู้สึก

หลักโบราณในหลักศาสนา ก็ถือว่าต้นไม้ก็
มีความรู้สึก มีจิต มีวิญญาณ กระทั่งพูดไปถึงว่า
เทวดาสงสติดอยู่ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวินัย
เกี่ยวกับการทำลายต้นไม้ี้ ทำลายชีวิตต้นไม้ี้
อาบัติเท่ากับทำลายสัตว์ที่มีชีวิต อย่างนี้เป็นต้น
ยอมรับความมีชีวิต หรือความมีจิต มีความรู้สึก
นั่นเอง

ทีนี้สิ่งที่เรียกว่า จิตนั้นมันแยกออกไป
จากกายนี้ มันต้องอาศัยกายนี้เป็นที่ตั้ง เป็น
สำนักงาน แล้วมันก็ทำหน้าที่ของจิต คือ ความ
รู้สึกคิดนึก

คัมภีร์โบราณในพุทธศาสนาเราแต่ไม่ใช่
พุทธภาษิต เขาว่าจิตหรือวิญญาณนี้ตั้งอยู่ที่
ก้นหัวใจ เรียกว่า หทัยวัตถุ คือหัวใจนั้นแหละ
หัวใจสุบฉิดโลหิต เขาว่าอย่างนั้น มันขัดกับ
ความรู้สมัยนี้ ซึ่งความรู้สึกต่างๆ นี้มันมีตั้งอยู่
ที่สมอง ที่มันสมอง นี้ผมก็เห็นด้วยกับฝ่ายที่ว่า
มันตั้งอยู่ที่มันสมอง เนื้อสมอง จิต - ความรู้สึก
ระบบประสาท นี้มันมีสำนักงานอยู่ที่มันสมอง
ไม่ได้อยู่ที่หัวใจอย่างในพระคัมภีร์ เช่น คัมภีร์
วิสุทธิมรรค เป็นต้น

พิสูจน์กันอย่างเดี๋ยวนี้อีกคงจะได้ง่ายๆ เช่น

ว่า ถ้าเราผ่าตัดเปลี่ยนหัวใจเสีย เป็นคนละหัวใจ
ความรู้สึกนึกคิดมันก็ไม่เปลี่ยน เพราะมันอันเดิม
ที่นี้สมมติว่าผ่าตัดสมองเสีย เปลี่ยนสมองเสีย นี้
จะเปลี่ยนหมด ความรู้สึกนึกคิดจะเปลี่ยนหมด

ความรู้สึกนึกคิดนั้น มีสำนักงานอยู่ที่มัน
สมอง มันเป็นของประจำกันมากับสิ่งที่มีชีวิต
จะต้องมีจิต จึงถือว่าระบบนี้ จิตนี้มันเนื่องอยู่
กับระบบประสาท ซึ่งเนื่องกันอยู่กับกาย มัน
เป็นระบบหนึ่ง คือจะเป็นจิตดีหรือจิตไม่ดี จิต
สงบหรือจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นสมาธิหรือจิตไม่
เป็นสมาธิ จิตรู้สึกเป็นสุขหรือเป็นทุกข์อย่างนี้
เป็นต้น นี่คือระบบจิต

ที่นี้ระบบที่ ๓ เราจะเรียกว่า ระบบ
ทางวิญญาณ เพราะเราไม่มีคำเก่าที่ใช้กันอยู่
ก่อน เราผูกเอาเองว่าทางวิญญาณ เพื่อให้ตรง

กับที่พวกฝรั่งเขามีคำว่า *spirituality* ขึ้นมา *spiritual* นี้เดี๋ยวนี้ใช้กันมาก ถ้าความสุขทาง *spiritual* แล้วเขาไม่ได้หมายถึงทางวัตถุเลย เขาหมายถึงเรื่องทางสติปัญญา ที่แสดงออกมาทางจิต ผมใช้คำว่าทางวิญญาณไปก่อน

เรามีจิตเข้มแข็งสมบูรณ์ปกติ แต่เราเป็นคนโง่ก็ได้ ฉะนั้นส่วนนั้นส่วนที่จะมีสติปัญญา เฉลียวฉลาดหรือไม่ ละเอียดที่สุดโน่นนะ มันเป็นอีกระบบหนึ่ง เขาเรียกว่าระบบฝ่ายวิญญาณ

ร่างกายอยู่ฝ่ายนี้ จิตมันอยู่ตรงกลาง มันเนื่องอยู่กับกาย โดยอาศัยกายเป็นที่ตั้ง แล้วจิตนี้มันเนื่องกันอยู่กับฝ่ายระบบสุด ฝ่ายวิญญาณโน้น เพราะว่า จิตนี้มันเป็นที่ตั้งของระบบสติปัญญา หรือวิญญาณ เช่นเดียวกับว่ากายเป็นที่ตั้งของจิต

ฉะนั้นหลับตาดูสักหน่อยว่า จิตมันอยู่ตรงกลาง ฝ่ายนี้มันเนื่องอยู่กับกาย อาศัยกายตั้งอยู่ แล้วฝ่ายนี้มันเนื่องอยู่กับวิญญาณ ที่ขอเรียกว่า วิญญาณนั้น มันเป็นที่ตั้งของระบบวิญญาณ มีอยู่กัน ๓ ระบบอย่างนี้

เดี๋ยวนี้ก็มีกันครบแล้วว่า *physical* นี้มันคือฝ่ายกาย *mental* นั้นมันอยู่ตรงที่จิตนั่นเองแล้ว *spiritual* นั้นมันอยู่สุดฝ่ายโน้นคือฝ่ายวิญญาณหรือฝ่ายปัญญา เราเกิดมีคำใช้ครบแล้วในโลก แต่ในภาษาไทยนี้ อันที่ ๓ นี้ไม่รู้จะเรียกว่าอะไร ผมก็เรียก ทางวิญญาณไปก่อน

ต้องรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดแก่ชีวิตทั้ง ๓

ระบบ

นี่จึงพูดสำหรับจำง่ายๆ ว่า ถ้าเรามีปัญหาทางร่างกาย เช่น เจ็บไข้ทางร่างกายก็ไปหาหมอ

ที่เชี่ยวชาญทางร่างกาย บำบัดทาง *physic* นี้ถ้าเราเจ็บไข้ทางจิต ก็ไปที่โรงพยาบาลโรคจิต ที่จะแก้โรคทางจิต แต่ถ้าเราเป็นโรคทางวิญญาณ แล้วก็ไม่มีโรงพยาบาลไหนในโลก ต้องไปโรงพยาบาลของพระพุทธเจ้า คือระบบธรรมะ แก้ไขด้วยระบบธรรมะ แก้โรคทางวิญญาณ

นี้ควรจะเข้าใจแจ่มชัดในระบบ ๓ ประการนี้ให้ดี เพื่อที่เราจะสามารถจะรู้ว่า เดียวนี้เรากำลังเป็นโรคชนิดไหน? จะแก้ไขกันอย่างไร? ที่ไหน? หรือแม้ข้อธรรมะก็เหมือนกันแหละ ก็จะมีแยกประเภทเป็นว่า จะแก้ปัญหาทางกาย หรือแก้ปัญหาทางจิต หรือแก้ปัญหาทางวิญญาณ

ในทางธรรมจะเรียกว่าทิฏฐิ เสียมากกว่า ทิฏฐินั้นนี่คือทางวิญญาณ กาย วาจา นี้ อยู่ฝ่าย

กาย จิตอยู่ที่จิต ปัญญาหรือทิวฏฐิอยู่ระบบที่ ๓
ในทางคัมภีร์นี้ใช้กันโดยมากกว่าทางทิวฏฐิ ทิวฏฐิถูก
ทิวฏฐิผิด นี่เรื่องทางวิญญาน

ฉะนั้นเรื่องที่มีมันเกี่ยวกับคนเรานี่ แบ่ง
ได้เป็นทางกาย ทางจิต ทางวิญญานอย่างนี้
เพราะฉะนั้นชีวิต ชีวิตนี้ ก็เหมือนกันแหละ มัน
แบ่งได้เป็น ๓ ระดับหรือ ๓ ความหมายอย่างนี้
เอง ชีวิตทางกายก็อย่างวิชา *biology* ชีวิตทาง
จิตเรื่องทางจิตอย่างสมัยปัจจุบัน แล้วเรื่องทาง
วิญญานก็เป็นเรื่องของศาสนา เพราะว่าศาสนา
ทั้งหลายมุ่งจะแก้ปัญหาวงวิญญานนะ เป็น
ส่วนใหญ่ทั้งนั้น

ชีวิตจึงมีอยู่ ๓ ชนิด ชีวิตทางกายมีปัญหา
ทางกาย แก้ไขกันไปตามทางกาย ทางจิตก็แก้ไข
กันไปทางจิต ทางประสาท ส่วนทางวิญญาน

นั่นต้องแก้ไขไปตามทางวิญญาณ ซึ่งล้วนแต่
มีศาสนาเป็นหลักกันทั้งนั้น หลายๆ ศาสนาแล้ว
แต่ว่าใครจะถือศาสนาอะไร เขาก็ใช้ศาสนานั้นๆ
เป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาทางวิญญาณของตนๆ

เรามีทางกาย ทางจิต ทางวิญญาณ แต่
ถ้าจะให้เหลือเพียง ๒ มันก็ได้คือ ทางรูปและ
ทางนาม ทางกายนี้เป็นทางกาย ทางจิตกับทาง
วิญญาณนี้มันเป็นเรื่องทางฝ่ายวิญญาณด้วยกัน
คือฝ่ายที่เป็นนามธรรมด้วยกัน ในบาลีที่พบก็
มีโรคทางกายและโรคทางจิต ใช้คำว่าอย่างนั้น
แต่จิตของท่านนั้น หมายถึงทั้งทางจิตและทาง
วิญญาณ

ศึกษาวิวัฒนาการของชีวิตระบบทาง กาย

เดี๋ยวนี้เราจะให้เข้าใจง่าย เราแยกเป็น ๓ เสียเลย ทางกายอย่างหนึ่ง คือ ทาง *biology* แล้วก็ทางวิญญานนี่อีกทางหนึ่งซึ่งรวมทางจิตเข้าไว้ด้วย เพราะว่าวิญญานก็ต้องอาศัยจิตเป็นที่ตั้ง แล้วทั้งหมดนั้นต้องอาศัยกายเป็นที่ตั้ง ระบบวิญญานตั้งอยู่บนจิต จิตตั้งอยู่บนกาย ฉะนั้นทั้งหมดมันมารวมอยู่ที่กลุ่มกายนี้

ก็ถือโอกาสรู้เสียด้วยเลยว่า คำว่า “กาย” นั้นเขาแปลว่า “หมู่” ภาษาบาลีแท้ๆ คำว่า “กาย” แปลว่า “หมู่” ไม่ได้แปลว่าเนื้อหรือเนื้อหนัง หรืออะไรทำนองนั้น คำว่า “กาย” แปลว่า “หมู่” เช่น พลกาย นี้ ก็ หมู่พล คือ กองทัพ พลกาย ฉะนั้นกาย แปลว่า หมู่

ที่นี้ร่างกายนี้ก็แปลว่าหมู่ เพราะว่า มันประกอบด้วยอะไรมากมายเหลือเกิน กว่าจะเป็นร่างกายขึ้นมาได้ กายเป็นที่อาศัยของจิต จิตเป็นที่อาศัยของวิญญาณ อย่างที่ว่า

ที่นี้ก็มาดูชีวิต *ชีวิตทางฝ่ายร่างกาย* ก็ไปเรียน *biology* ตั้งแต่ว่าโลกนี้มันไม่มีชีวิต มันก็พันล้านปีมาแล้ว ที่มันแยกออกมาจากดวงอาทิตย์ จนกว่ามันจะเริ่มมีสิ่งที่มีชีวิต แล้วเย็นลงๆ มีน้ำ มีของเขียว มีชีวิตเกิดขึ้น นั่นแหละมันเริ่มมีชีวิตทางฝ่ายกาย

ทางฝ่ายกาย วิวัฒนาการ มาเป็นสัตว์เซลล์เดียว สองเซลล์ สามเซลล์ อะไรเรื่อยมา จนกระทั่งว่าเป็นสัตว์เลื้อยคลาน เป็นสัตว์เดรัจฉาน โดยสมบูรณ์ แล้วก็เพ็งจะมีอย่างชนิดที่เรียกว่าเป็นคนหรือคล้ายคนนี่ เมื่อสักล้านสองล้านปี

มานี้กระมัง เขาว่านะ ไม่ใช่ผมว่า ผมก็ว่าตาม
ที่เขาศึกษามา แล้วเขาก็สอนกันไว้ แล้วจะเป็น
คนชนิดที่พอจะเรียกว่าคน ไม่ใช่ครึ่งคนครึ่งลิง
นี้ สักแสนหรือสองแสนปีมานี้ คน นี้ก็เจริญๆ
ทางร่างกาย จนมีร่างกายอย่างคน นี้คนทาง
ฝ่ายร่างกาย ไปเรียน *biology* เกี่ยวกับเรื่องนั้น

แล้วมันจึงเกิดมีชีวิตทางกาย ชีวิตทาง
วิญญาณ เมื่อสติปัญญาสมบูรณ์แก่คน นี้จึงมี
คนชนิดที่มีสติปัญญา มีชีวิตทางวิญญาณเกิด
ขึ้น คงจะพร้อมๆ กับว่า เมื่อศาสนาที่เป็นหลัก
ฐานเกิดขึ้นในโลก คนจึงมีความเป็นคนชนิด
ที่ทางฝ่ายวิญญาณ ฝ่ายสติปัญญาขึ้นมา ซึ่งเขา
ถือกันว่า ประมาณสักแปดพันปีมานี้ ที่มนุษย์มี
มันสมองสมบูรณ์ พอที่จะรู้จักเรื่องทางจิต ทาง
วิญญาณ เป็นระบบศาสนาขึ้นมา

แปดพันปีมานี้ ก็แก่กว่าพระพุทธศาสนา สักตั้งห้าพันปีครึ่ง พุทธศาสนาเรานี้มันสองพันครึ่งของปี, สองพันห้าร้อยปีเกิดพระพุทธเจ้า นี่มันสูงสุดทางวิญญาณ ฉะนั้นทางวิญญาณ ในระดับที่ยังไม่สูงสุด เขาก่อนหน้าขึ้นไปอีกสักห้าพันกว่าปี จึงถือว่า ชีวิตที่ประกอบไปด้วยความสมบูรณ์ทางวิญญาณ ทางสติปัญญา พอที่จะรู้เรื่องของวิญญาณนี้สักแปดพันปีเท่านั้น

ฉะนั้น ถ้าชีวิตทางกาย ก็ถอยหลังไปโน้นไปเมื่อมันเกิดชีวิตที่จะเป็นชีวิตทางกาย ทางวัตถุ ทางกาย แล้วชีวิตทางสติปัญญานี้ ก็มีเมื่อสักแปดพันปีมานี้ เราก็ได้ ๒ ชีวิตแล้วเห็นไหม? ชีวิตในแง่มุมทางฝ่ายวัตถุ ฝ่ายกายนี้เป็นมาอย่างไร แล้วชีวิตในฝ่ายสติปัญญา ทิฏฐิวิญญาณ นี่เป็นมาอย่างไร?

ชีวิตทางกาย ต้องการปัจจัย ๔ บรรเทาทุกข์

เฮ้อ, ดูชีวิตทางกาย มันเป็นเรื่องทางร่างกาย มันก็ต้องการเหตุปัจจัย อาหารทางร่างกาย มันก็ต้องการปัจจัยส่งเสริมทางร่างกาย เดียวนี้เราถือเป็นหลักว่า อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย เครื่องบำบัดโรคร้ายไข้เจ็บ นี่ปัจจัยสำหรับทางกาย

ชีวิตทางกายจะร้อนเป็นทุกข์ เรียกว่า ร้อนก็แล้วกัน เป็นทุกข์เพราะมันขาดแคลน วัตถุปัจจัยของร่างกาย นับตั้งแต่มิมีอาหารกิน ไม่มีเครื่องปกปิดร่างกายที่อยู่อาศัย ยาแก้โรค ฉะนั้นชีวิตทางกายร้อนขึ้นมา เป็นทุกข์ขึ้นมา เพราะว่าขาดแคลนปัจจัยทางฝ่ายร่างกาย

ฉะนั้น ชีวิตทางกายนั้น จะเย็นลงไปในความหมายหนึ่ง ก็เพราะสมบูรณ์ด้วยปัจจัย

ทางกาย ตรงกันข้าม ไม่มีปัจจัย ๔ มันร้อน เป็นทุกข์ พอปัจจัย ๔ สมบูรณ์ ถูกต้อง มันก็ เรียกว่าพอจะเย็นได้ แต่ว่าเย็นทางกายไม่ใช่ เย็นทางใจ

**ปัจจัย ๔ มากเกินไปกลายเป็นเหยื่อ
กิเลส**

ทีนี้ ถ้าว่ามันเกินไป จนเกินความเป็น ปัจจัย มันก็เป็นเรื่องเหยื่อของกิเลส กินดีเกินไป แต่ตัวนุงห่มอะไรเกินไป มันก็เป็นเรื่องของ กิเลส มันก็เกิดเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ ขึ้นมา

เรื่องกิน สมบูรณ์ดี ถูกต้องดี ก็พอจะเย็น ถ้ามันเกินไปมันก็เป็นเรื่องร้อน อีกแหละ เพราะ มันเป็นกินของกิเลส เรื่องกามนี้ก็เหมือนกัน ถ้า ควบคุมได้ มันอยู่ในระเบียบก็พอจะเย็นได้บ้าง

ไม่กระสับกระส่าย แต่ถ้าเรื่องกามมันสมบูรณ์
ขึ้นมามันก็ร้อนอีกแหละ เรื่องเกียรติดีชื่อเสียง
ก็เหมือนกัน เมื่อยังต้องการมันก็ร้อน เมื่อไม่
ต้องการมันก็เย็น หรือได้ตามที่ต้องการมันก็พอ
จะเย็น แต่ถ้าเราไปหลง ไปบำมันก็ร้อนอีกแหละ

ฉะนั้นคำว่า กิน กาม เกียรติ ๓ คำนี้ ถ้าไม่
ถูกต้อง คือไม่พอดี แล้วก็จะร้อน มากไป น้อย
ไป อะไรมันก็ร้อน ถ้าพอดี และควบคุมได้ พอ
จะเย็นทางร่างกายได้บ้าง ชีวิตทางกาย ด้านกาย
ด้านโลก ด้านโลกียะ นี้

ปัญหาทางกายเกี่ยวเนื่องกับทางจิต ด้วย

ทีนี้ก็อยากจะให้รู้เสียเลยนะว่า เรื่องทาง
กายนี้ หรือทางวัตถุนี้ มันคาบเกี่ยวกับเรื่องทาง
จิต ร้อนทางจิตมันก็แสดงออกทางกาย กาย

กับจิต มันไม่แยกออกจากกันได้ เพราะว่าจิตมี
หน้าที่รู้สึก แม้เป็นเรื่องทางกาย กายก็เป็น
เหมือนประตูหรือหนทาง ที่จะให้อะไรๆ มัน
เข้าไปถึงจิต ประตูเข้า แล้วมันก็เป็นประตูออก
สำหรับให้เรื่องราวจิตแสดงออกมาทางกาย
ออกมาภายนอก สู่โลก ฉะนั้น ร่างกายของเรา
ที่ประกอบอยู่ด้วย ตา หู จมูก ลิ้น กาย มันเป็น
ประตูสำหรับอะไรเข้าไปหาจิต หรือสำหรับ
กิริยาของจิตแสดงออกมาข้างนอก นี่ท่านเรียก
ว่าประตู คุณได้ยินคำนี้กันบ้างแล้วเป็นแน่ ทวาร
ทั้งหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายใจ นี่มันเป็นประตู
อย่างนี้

ที่เห็นชัดๆ ก็ ๕ อย่างข้างต้นก็ ตา หู จมูก
ลิ้น กาย เป็นประตูแก่จิต จิตรับอะไรเข้าไป
ทางนี้ แล้วส่งอะไรออกมาทางนี้ แต่ถ้าจะให้จิต
มันเป็นประตู มันก็ลึกเข้าไปกว่านั้น จิตมันเป็น

ประตูดนิก รู้สึก รับอารมณ์ข้างนอกเข้าไปสู่ ส่วนลึก ของอะไรก็ไม่รู้จะเรียกว่าอะไร ในส่วน ลึกของจิต ของสันดานจิตในส่วนลึก มีจิตในส่วน นอกนี้สำหรับผ่านเข้าออก

ก็ไม่ต้องพิจารณาอะไรให้มาก ให้พิจารณา ที่มันร้ายกาจ ยุ่งยาก อยู่ทุกวันนี้ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่ากาย เป็นทวารส่ง ของข้างนอกเข้าไปหาจิต ส่งเรื่องของจิตออกมาสู่ของข้างนอก

อธิบายนรก - สวรรค์ ตามหลักของ พระพุทธเจ้า

ที่นี่ยากจะให้รู้เสียเลย ที่เกี่ยวกับทวาร เหล่านี้ นะ พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า “นรกทาง อายตนะฉันทันเห็นแล้ว สวรรค์ทางอายตนะฉันทัน เห็นแล้ว”

เมื่อก่อนเขาพูดกันถึงเรื่องนรกอยู่ใต้ดิน
อย่างภาพเขียนฝาผนัง นั่นมันคือนรกทางกาย
นรกทางวัตถุ ก็หมายถึงร่างกายถูกกระทำ อย่าง
นั่นเป็นนรกอยู่ใต้ดินตามที่ว่า และสวรรค์ก็อยู่
ข้างบน บนฟ้าข้างบน มีวิมาน มีผู้เสวยสวรรค์
เป็นบุคคล มีนางฟ้าส่งเสริมความสุขเป็นร้อยๆ
ร้อยๆ นั่นคือสวรรค์ข้างบน แต่เป็นเรื่องทาง
กายหรือทางวัตถุทั้งนั้น

นรกกับสวรรค์ชนิดนั้นเขาพูดอยู่ก่อน
พระพุทธเจ้า เขาสอนกันอยู่ก่อน แต่คุณจับใจ
ความให้ได้ มันเรื่องทางกายนี้ เจ็บปวดทางกาย
อยู่ใต้ดินคือนรก เอร็ดอ่อยทางกายอยู่ข้างบน
นั่นแหละสวรรค์

ที่นี้ พระพุทธเจ้าท่านมาตรัสเสียใหม่ว่า
นรกที่ทางอายตนะฉันทันเห็นแล้วก็คือที่ ตา หู
จมูก ลิ้น กาย ใจ นี่นรก เมื่อทำผิดมันร้อนขึ้น

มาทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มัณนรกที่ไม่ใช่
วัตถุที่ไม่ใช่กาย มันเป็นนามธรรม เป็นความ
รู้สึก เป็นทุกข์ร้อน อยู่ที่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย
ใจ นี้นรกฝ่ายวิญญาณ ฝ่ายโน้น ฝ่ายกาย ฝ่าย
นี้ ฝ่ายวิญญาณ

ที่นี้สวรรค์ก็เหมือนกัน เมื่อถูกต้อง เขาก็
จะเป็นสุขสนุกสนาน อยู่ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
ก็นั้นแหละคือสวรรค์ เป็นสวรรค์ทางวิญญาณ
มันคู่กันอยู่อย่างนี้ มันคู่กันมาอย่างนี้

ถ้าเอาวัตถุ เอาร่างกายเป็นหลัก นรกอยู่
ใต้ดิน สวรรค์อยู่บนฟ้า แล้วก็ขึ้นไปตามเรื่องนั้น
แต่ถ้าเอาเรื่องนามธรรม ฝ่ายวิญญาณเป็นหลัก
แล้ว ทั้งนรกทั้งสวรรค์ มันอยู่ที่ตา หู จมูก ลิ้น
กาย ใจ คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นที่นั่น พูดอย่างนี้
ชี้ไปยังตัวจริง พูดอย่างโน้นมันอุปมา เหมือนกับ
ว่าถูกฆ่า ถูกเผา ถูกต้ม ถูกอะไรอยู่ หรือว่าเสวย

อารมณ์อันเป็นกามคุณอยู่นั้นควรจะเป็นอุปมา
แต่เขากลับเอามาเป็นตัวจริง

ที่นี้ผมอธิบายตามพระบาลีเรื่องตัวจริง ว่า
ร้อนอยู่ที่อายตนะทั้ง ๖ นี้เป็นนรก สบายอย่าง
นี้เป็นสวรรค์ เขากลับหาว่านี่อุปมา นี่มันกลับ
กันอยู่อย่างนี้ ใครโง่ ใครฉลาด คุณก็ไปคิดเอา
เอง แต่ผมยืนยันตามหลักของพระพุทธเจ้า
นี่คือจริง นรกที่อยู่ที่ยอายตนะทั้ง ๖ นี้คือ นรก
จริง สวรรค์ที่อยู่ที่ยอายตนะหก นี้คือ สวรรค์
จริง ท่านจึงตรัสว่า ฉันทเห็นแล้ว ฉันทเห็นแล้ว ก็
ไม่ได้พูดตามที่เขาพูดกันอยู่ก่อนพระองค์ ที่เขา
พูดอยู่ก่อนพระองค์นั้น เขาพูดกันว่าอย่างนั้น
มันเป็นเรื่องคาดคะเนหรือเป็นเรื่องอะไรก็ตาม
ใจเขา เราจะไม่ไปแตะต้อง เราจะไม่ไปคัดค้าน

นี่คุณ ช่วยจำไว้ ข้อหนึ่งด้วยนะ แทรกให้
ได้ยินว่า เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นไม่ตรงกับลัทธิของ

เรา พระพุทธเจ้าท่านว่าอย่าไปคัดค้าน แล้วก็ไม่ต้องไปยอมรับ เมื่อเราไม่เห็นด้วย เราก็ไม่ต้องไปยอมรับ แต่แล้วอย่าไปคัดค้าน อย่าไปด่าเขา อย่าไปอะไรเขา ก็บอกว่าคุณว่าอย่างนั้นก็ถูกของคุณ เราไม่อาจจะยอมรับ แต่เราก็ไม่ได้คัดค้าน แต่เรามีว่าอย่างนี้ๆ เราก็พูดของเราไปก็แล้วกัน

นี่ควรจะถือเป็นหลักกันทุกคน ถ้าลัทธิอื่นเขามาในแบบอื่น รูปอื่น เราไม่คัดค้าน เราไม่ยอมรับ แต่เราบอกว่า ของพุทธศาสนานี้เป็นอย่างนี้ๆ ก็ว่าไป ไม่ต้องทะเลาะกัน ที่มันจะไปทำลายของเขา ยกตัวของตัวขึ้นมา นี่มันจะทะเลาะกัน จะทำอันตรายกัน เพราะหลักธรรมะนั้นเอง พระพุทธเจ้าท่านจึงไม่พูดถึงเรื่องอะไรๆ ที่เขาพูดกันอยู่ก่อน ในหลายๆ เรื่อง รวมทั้งเรื่อง นรก สวรรค์ นี้ด้วย แต่ท่านพูดขึ้นมา

ใหม่ว่า ฉันเห็นแล้วอย่างนี้ๆ

ฉะนั้น เรามีนรก สวรรค์ ทั้งที่เป็น
กล่าวกันอยู่ตามทางวัตถุ ทางกาย มาสอนใน
ประเทศไทย ตั้งแต่ก่อนพระพุทธศาสนาเข้ามา
ฝ่ายพุทธศาสนาเข้ามา เขาก็ไม่ได้เอาคำสอน
ของพระพุทธเจ้าข้อนี้มาสอน ประชาชนก็ยังถือ
ตามก่อนๆ โน้น นรกใต้ดิน สวรรค์บนฟ้า นรก
สวรรค์อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสนี้ ไม่ค่อยมีใคร
สนใจ พอเอามาพูดเข้า เขาก็เห็นเป็นเรื่องอุปมา
ไปเสียอีก มันกลับกันเสียอย่างนี้

เปรียบเทียบเรื่องทางกาย จิต วิญญาณ

เรื่องวัตถุหรือกาย กับเรื่องจิตหรือ
วิญญาณ มันจะมีความหมายคนละทางอย่างนี้
เช่น เรื่องนรกสวรรค์ทางฝ่ายกาย นรกสวรรค์

ทางฝ่ายวิญญาณ เป็นต้น เราจำเรื่องที่จะเป็น
เครื่องเปรียบเทียบได้ง่าย คำสอนในอังคุตตร-
นิกายที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า “การร้องเพลง
คือการร้องไห้ การเต็นรำคืออาการบ้า การ
หัวเราะเป็นเรื่องของเด็กนอนเบาะ” คือท่านไม่
ยอมรับคุณค่าของมันอย่างที่คนทั่วไปยอมรับ

เช่นเขาร้องเพลงๆ เดี่ยวนี้เต็มไปทั้ง
กรุงเทพฯ นิยมเพลง ร้องเพลง เทปเพลงจะขาย
มากกว่าเทปอะไรหมด นี่ท่านตรัสว่าร้องเพลง
นี้มันคือร้องไห้ คนโง่ร้องไห้ทางวิญญาณ มี
อาการเหมือนคนร้องไห้ หู ตา คาง คอ คนร้อง
เพลงเหมือนคนร้องไห้ ท่านจึงว่า ร้องเพลงมัน
คือร้องไห้ของคนโง่

ที่นี้ เต็นรำ ก็เหมือนกัน ทั่วโลกเขานิยม
เต็นรำ นั้นอาการของคนบ้า มันเหมือนกับ
อาการของคนบ้า

ทีนี้ เมื่อหัวเราะ ชอบหัวเราะกันนัก อะไร
ก็ชอบยั่วให้หัวเราะ หนังสือประเภทช่วยให้
หัวเราะนั้นขายดีที่สุดเลย นี่มันเด็กอ่อนนอน
เบาะนะ เป็นเรื่องขนาดของเด็กอ่อนนอนเบาะ

ฉะนั้น เราก็ดูที่ว่า ร้องเพลง เต็มร่า หัวเราะ
สรรเสริญ เป็นเรื่องฝ่ายกาย ถ้าเรื่องทางฝ่าย
จิต ฝ่ายวิญญาณ แล้วมันก็คือเรื่องร้องให้ เรื่อง
บ้ำ เรื่องเด็กไม่เดียงสา

นี่คุณพอจะเข้าใจได้บ้างว่า เรื่องกาย เรื่อง
จิต เรื่องวิญญาณ มันอยู่กันคนละระบบ ถ้าเรา
เอามาปนกัน เราจะพูดกันไม่รู้เรื่อง เช่นเรื่องนรก
สวรรค์นี่ เอาอย่างทั้งอย่างทางกาย กับทางฝ่าย
วิญญาณ มาปนกันแล้วก็พูดกันไม่รู้เรื่อง เป็น
อันว่าเรื่องชีวิตทางกายนี้ขอให้มันเป็นระบบกาย
ไปเสียให้หมด

ชีวิตทางวิญญาณและจิต ต่างจาก ระบบทางร่างกาย

ที่นี้มา ทางวิญญาณ ระบบจิต ระบบ
วิญญาณ มันก็มีอะไรที่ตรงกันข้าม คำว่า
วิญญาณๆ นี้เป็นคำประหลาดที่สุด ซึ่งผม
ก็ยอมรับว่าจนปัญญาที่จะหาหลักเกณฑ์ที่
แน่นอน ตามธรรมดา ก็หมายถึง วิญญาณทาง
ตา วิญญาณทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย
และทางใจนี้ **เครื่องทำให้สัมผัสสิ่งข้างนอก**
ได้เขาเรียกว่าวิญญาณ ให้รู้แจ้งประจักษ์ต่อสิ่ง
ภายนอกได้ เขาเรียกว่าวิญญาณ เมื่อมีอะไรมา
กระทบตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็เกิดวิญญาณ
ขึ้นมา

ที่นี้ เขามีคำว่าวิญญาณอย่างอื่นมาแต่ก่อน
โน้น วิญญาณปฐิสนธิ วิญญาณจตุไปเกิดใหม่

นั่นก็มีนะ วิญญาณในความหมายอย่างนั้นก็มี

แล้ววิญญาณในความหมายที่ลึกที่สุด
สูงสุดที่สุด ท่านถึงถึงพระนิพพาน เรียก
พระนิพพานว่า วิญญาณ เพราะว่า เป็นสิ่งที่
เราอาจจะรู้สึกได้ทางวิญญาณด้วย วิญญาณ
เรียกพระนิพพานว่าวิญญาณ ว่า วิญญาณ นั้น
อนิทัสนัง คือ แสดงรูปร่างให้เห็นไม่ได้ ไม่แสดง
ตัวเป็นรูปร่าง อนันตัง-ไม่มีที่สุด

เรื่องอื่นมีที่สุด เรื่องพระนิพพาน เรื่อง
อสังขตะเท่านั้นที่จะไม่มีที่สุด สัพพโตปภัง-
มีทางเข้ามาหาโดยรอบด้าน เหมือนกับแสงไฟ
และก็มีแสงไฟสร้านรอบตัว นี้เรียกว่า สัพพโต-
ปภังได้เหมือนกัน มันมีรัศมีรอบด้านออกไป แต่
ในนี้ท่านพูดกลับกัน ว่ามันมีทางที่จะเข้ามาหา
เข้ามาถึง เข้ามาบรรลุนิพพาน เข้ามาได้รอบด้าน
วิญญาณัง อนิทัสนัง อนันตัง สัพพโตปภัง มัน

จะถึงได้ต่อเมื่อดับกิเลส ดับอะไหมดแล้ว ถึง
จะเข้าไปถึงพระนิพพานที่เรียกว่าวิญญาน นี้

เอาละ เอาให้จับใจความสำคัญไว้แต่เพียง
ว่า วิญญานเป็นเรื่องละเอียด เป็นเรื่องสติ
ปัญญาชั้นสูงสุด ชีวิตแบบวิญญาน ก็เล็งฝ่าย
ที่มันเป็นเรื่องจิต เรื่องวิญญาน อันละเอียด
อันลึกซึ้งที่สุด

**ชีวิตทางวิญญานจะร้อนเพราะกิเลส
เกิด**

เมื่อชีวิตร่างกายมันร้อน เพราะความ
ขาดแคลนปัจจัย เป็นต้น ชีวิตทางวิญญาน
ไม่ต้องร้อนเพราะเหตุอย่างนั้น แต่ร้อนเพราะ
มันเกิดกิเลสขึ้นมา ถ้าเกิดกิเลสขึ้นมา ระบบ
วิญญานร้อนเป็นไฟเลย

รู้จักกิเลสกันไว้พอเป็นหลักว่า สิ่งสกปรก
เศร้าหมองแก่จิตใจ ทำให้จิตใจร้อนเรียกว่า
กิเลส มันก็อาศัยตา หู จมูก ลิ้น กาย ทวาร นี้
แหละที่จะให้เกิดกิเลสแห่งจิตใจ

ยกตัวอย่างแต่ทางตาก็พอ เมื่อตาเห็นรูป
เกิดจักขุวิญญาณ มีผัสสะ ระหว่างตากับรูป ใน
ขณะแห่งผัสสะนี้ คนนั้นมันเป็นคนโง่ ปราศจาก
ความรู้อันถูกต้อง มันให้เกิดเวทนา สำหรับจะ
หลง เวทนาสุขก็หลงรัก เวทนาทุกข์ก็หลงเกลียด
เวทนาไม่สุขไม่ทุกข์ ก็หลงในทางสงสัยกังวล นี้
ก็เรียกว่าเวทนา แห่งความโง่ของคนโง่ มันก็ให้
เกิดความอยาก นั่นแหละคือกิเลส

น่ารักก็อยากจะได้จะเอา หลงไหลไป
ทางน่ารัก น่าโกรธ น่าเกลียดก็หลงไหลไปใน
ทางน่าโกรธน่าเกลียด ไม่รู้อะไรก็หลงไหลไป

ด้วยความสงสัย นั่นคือกิเลสคือความโลภ เมื่อน่ารัก กิเลสคือความโกรธ เมื่อไม่น่ารักหรือไม่ได้อย่างที่ตัวรัก แล้วเมื่อไม่รู้ว่าจะไร มันก็สงสัย เป็นโมหะ - โง่

รู้จักลักษณะของกิเลสเพื่อควบคุมไม่ให้เกิดขึ้น

จำหลักของกิเลสว่า ถ้ากิเลสใด อย่างไร เมื่อไหร่ ที่ไหน มันเป็นเหตุให้เราคว้าเอามากอดรัด เข้าไปหา เข้าไปยึดมากอดรัด กิเลสประเภทนี้เรียกว่า โลภะ คือความอยาก แล้วกิเลสประเภทใดเกิดขึ้นแล้ว ทำให้เราอยากจะทำผลออกไป ตีให้ตาย ฆ่าให้ตาย ทำลายเสีย กิเลสประเภทนี้คือ โทสะหรือโกรธ แล้วกิเลสประเภทใดทำให้วนเวียนหลงไหลอยู่รอบๆ

ไม่รู้จะทำอย่างไร นี่เราเรียกว่า**โมหะ** กิเลสมี ๓
อย่างเท่านี้

คุณจะตัดสินได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้อง
ถามใคร โดย **ดูที่ตัวกิเลส** ความรู้สึกของกิเลส
ถ้า มันเข้าผสม เข้าหา **เข้ายึดถือ เข้ากอดรัด**
ละก็เป็นพวก**โลภะ** แต่พวกแยกออกจากกัน
ทำลายกันเสีย ก็เป็น**โทสะ โกรธ** ถ้ามัน วนอยู่
ด้วยความงอ ก็เรียกว่า**โมหะ**

นี่จำไว้เป็นหลัก ผมอุตส่าห์สังเกตศึกษา
แล้วเอามาพูดให้ฟังนี้ มันเป็น **สิ่งที่จำเป็นที่สุด**
จึงเอามาพูดให้ฟัง แต่ว่าอาจจะไม่มีใครสนใจ
ก็ได้ มันก็เลยไม่รู้ยุ่นั้นแหละ นี่เรารู้จักกิเลส
อย่างนี้

ถ้าว่า **เกิดกิเลสได้ที่หนึ่ง** มัน จะเกิด**ความ**
เคยชินแห่งกิเลสที่หนึ่งเหมือนกัน ฉะนั้น เรา

เกิดกิเลสก็ครั้งในหนึ่งวัน มันจะเกิดความเคยชิน เพื่อกิเลสเท่านั้นครั้งเหมือนกัน **ความเคยชิน** นั้นเหมือนกับเก็บไว้ คือสะสมกิเลส เรียกว่า **อนุสัย** เมื่อมันทำลงไปจริงๆ เรียกว่า**ตัวกิเลส** เช่น โลก เช่น โกรธ เช่น หลง แล้วมันสะสมความเป็นอย่างนั้น ความเคยชินที่จะเป็นอย่างนั้น ไว้ในสันดาน นี่คือนุสัย

กิเลสประเภทอนุสัย คือเคยชินที่จะเกิดกิเลส มีอนุสัยมาก ก็เกิดกิเลสง่าย ฉะนั้นเราจึงเกิดกิเลสง่าย รักก็รักง่าย โกรธก็โกรธง่ายเกลียดก็เกลียดง่าย กลัวก็กลัวง่าย เพราะมันสะสมอนุสัยแห่งกิเลสไว้มากเกินไป นี่คือกิเลสระบบกิเลสมันเป็นอย่างนี้

ฉะนั้นถ้าเรา **บังคับ**ไม่ให้เกิดกิเลส **ความเคยชินก็ลดลง** ลบหนึ่ง มันมาให้เกิดกิเลส

ควรจะเกิดกิเลส แล้วเราบังคับได้ ไม่เกิดกิเลส มันก็ลด ลดระบบความเคยชินนั้นลงไปหนึ่งๆ เสมอไป ถ้ามันลดหมด ความเคยชินทั้งหมด ทีหลังมันไม่เกิดกิเลสได้ ก็บรรลุมรรคผลเป็นอันว่า นี่คือระบบกิเลส

ชีวิตทางจิต ทางวิญญูณมันร้อนเพราะว่ามีกิเลสเกิดขึ้น เช่นเดียวกับ ระบบทางกายมันร้อน เพราะมันขาดแคลนปัจจัย ๔ มันคนละชนิด ต้องการกันคนละอย่าง ปัญหาคนละอย่าง

ปราศจากกิเลสทางวิญญูณ ต้องสว่าง สะอาด สงบ

ชีวิตทางวิญญูณ เมื่อมันเย็น ก็คือเมื่อปราศจากกิเลส เมื่อว่างจากกิเลส ก็เย็น ชีวิตฝ่ายวิญญูณ เมื่อมีกิเลสก็ร้อน พอปราศจากกิเลส ก็เย็น ความปราศจากกิเลสนี้ เราจะเรียก

ให้จำง่าย ๆ ไพอะระสั๊กหน้อยว่า ความสะอาด
ความสว่าง ความสงบ แห่งจิต นั่นคือความ
ปราศจากกิเลสแล้วเย็นเข้ามาแล้วก็เย็น ชีวิต
ฝ่ายวิญญูณก็จะเย็น เพราะความสะอาด สว่าง
สงบ คือว่างจากกิเลส

ระบบวิญญูณร้อน เมื่อเป็นอย่างไร? เย็น
เมื่อเป็นอย่างไร? ก็เปรียบเทียบกันดู ระบบกาย
ร้อนเมื่อเป็นอย่างไร เย็นเมื่อเป็นอย่างไร เราก็
เข้าใจชีวิตดีขึ้นทั้ง ๒ ความหมาย

สรุปว่า ชีวิตนี้ มันมีเป็น ๓ ระบบได้ ตาม
หลักทั่วไป คือทางกาย ทางจิต ทางวิญญูณ
ตั้งนั้นปัญหาของชีวิตมันก็มีได้ทั้ง ๓ ทาง กาย
อยู่ข้างนอก แล้วจิตนี้ ด้านนี้ติดอยู่กับกาย คือ
ระบบประสาท ด้านโน้นติดอยู่กับวิญญูณ หรือ
สติปัญญา เป็นที่ตั้งแห่งวิญญูณ

จัดชีวิตทั้ง ๓ ระบบ ให้ถูกต้องจะ เข้าใจถึงชีวิตนิรันดร

ชีวิต ๓ ระบบรวมกัน จะเรียกว่า คนคนหนึ่งก็ได้ มีชีวิตอยู่ ๓ ระบบในคนคนหนึ่ง จะต้องจัดให้ถูกต้องทั้ง ๓ ระบบ ถ้าถูกต้อง ๓ ระบบนี้ ก็เป็นชีวิตที่ถูกต้องแล้ว มันจะเข้าถึงชีวิตอีกชนิดหนึ่ง เดาสิว่าอะไร? เราจะเรียกว่า *ชีวิตนิรันดร* คือนิพพาน ในความหมายที่ว่า *มีอยู่เป็นนิรันดร* สภาพอันนั้นคอยรออยู่เป็นนิรันดร ใครทำถูก ทำถึง ก็เข้าถึง เรียกว่าเข้าถึงนิรันดร เข้าถึงความ เป็นชีวิตไม่มีทุกข์อีกต่อไป นี่ชีวิตนิรันดร

เมื่อชีวิตทางกาย ทางจิต ทางวิญญูญาณ จัดการกันดีแล้ว นี้ก็จะเข้าไปถึงชีวิตนิรันดร คือนิพพานที่เป็นนิรันดร

นิพพานในความหมายที่เป็นนิรันดรก็มี
อยู่ ธรรมดาเราจะให้นิพพานอยู่ที่นี้ อยู่ที่ความ
เยือกเย็น ว่างจากกิเลส แต่ถ้าว่าความว่างกิเลส
นั้นมันเย็นตลอดกาลเป็นนิรันดร เป็นคุณสมบัติ
นิรันดรของมัน ก็เรียกว่า นิพพานเป็นนิรันดร
อาจจะเข้าได้ เข้าถึงได้เมื่อชีวิตนี้มนุษย์ทำกัน
ถูกต้อง ทั้งทางกาย ทางจิต ทางวิญญาน ก็จะได้
เข้าถึงชีวิตนิรันดร

รู้ๆ ไว้ด้วยว่า มันยังมีชีวิตนิรันดร นั่นคือ
นิพพานนิรันดร

นิพพานที่มนุษย์เกี่ยวข้องอยู่มีหลาย
ความหมาย หลายระดับ ขอให้เย็นก็แล้วกัน
จำคำนิพพาน ว่า แปลว่าเย็น ขออภัย จะได้
ไม่โง่ ตามคนหลายๆ มากๆ ที่เดียว

ความหมายของคำว่านิพพาน

นิพพาน นี้แปลว่า เย็น ภาษาธรรมดา
ภาษามนุษย์ แปลว่า เย็น เมื่อไหร่ เย็นก็เป็น
นิพพาน เย็นน้อยก็เป็นนิพพานน้อย เย็นระยะ
สั้นก็เป็นนิพพานระยะสั้น ถ้าเย็นของวัตถุ ก็
นิพพานของวัตถุ ถ้าเย็นของสัตว์เดรัจฉาน
ก็เป็นนิพพานของสัตว์เดรัจฉาน ถ้าเย็นของ
คนก็เป็นนิพพานของคน ไม่ใช่อันเดียวกัน
แต่ความหมายเดียวกัน คือเย็น เย็นอก เย็นใจ
นี่ของคน

ถ่านไฟแดงๆ พอมันเย็นลงดำ นี่ก็เรียกว่า
ถ่านไฟมันนิพพาน ภาษาพูดครั้งกระโน้น แกลง
กับ อาหาร ร้อน กินไม่ได้ ต้องรอให้มันนิพพาน
แล้วพอจะกินได้จึงเรียกกันมากิน ว่ามันนิพพาน
แล้ว นี่ ภาษาในครัวใช้คำว่านิพพานอย่างนี้

ที่นี้สัตว์เดรัจฉาน มันมีฤทธิ์มีเดช มี
อันตราย จับมาจากป่านั้นคือมันร้อน ที่นี้เขามา
ฝึกๆๆ จนเชื่องเหมือนกับแมว สัตว์เดรัจฉาน
ตัวนั้นนิพพาน หมดร้อน หมดอันตราย ไม่ใช่
ของคน นิพพานของสัตว์เดรัจฉาน

ที่นี้ คนเราจะร้อนด้วยอะไรก็ตาม ร้อน
ด้วยความต้องการ ความหิว ความโง่ ความ
อะไรก็ตาม มันร้อน ก็ต้องการความเย็น อะไร
มาทำให้เขาเย็นได้บ้าง เขาก็จะเรียกว่านิพพาน
คือเย็น เย็นขึ้นมาทันที จะเป็นคนชาวบ้าน
โง่เขลาอย่างไร เขาก็มีคำว่าร้อนว่าเย็นนี้ใช้อยู่
แล้ว เมื่อไหร่เย็นเขาก็ว่านิพพาน

ฉะนั้นตาม ประวัติของพระนิพพาน
สี่บสวนดูแล้วมีอยู่ถึงสัก ๓ ยุค ๓ ระดับ หรือ
๓ ยุค

ยุคหนึ่ง คนเข้าใจว่า สมบูรณ์ทาง
กามารมณ์เป็นนิพพาน เพราะมันหิวกามารมณ์
เหมือนใจจะขาด มันร้อน พอได้กามารมณ์มา
สนองความอยาก มันก็สบายใจ เหมือนกับว่า
เย็น คือหลอก มันเย็นหลอก แต่เย็นเพราะได้
กามารมณ์ นี่ก็ถือกันว่าเป็นนิพพาน บัญญัติ
ว่าเป็นนิพพานกันมายุคหนึ่งแล้ว ในครั้งโบราณ
ก่อนพุทธกาล นิพพานที่กามารมณ์สมบูรณ์ ยุค
หนึ่ง พวกหนึ่ง ระดับหนึ่ง

ที่นี้ ต่อมามีคนพบว่า โห้ะ ไม่ใช่ไว้อย, ไม่ใช่
น้ำมันร้อน เย็นบ้าง จิตสงบเป็นสมาธิ พวกฤาษี
มุณีกลุ่มหนึ่งเขาพบว่า จิตหยุดเย็นเป็นสมาธินี้
นิพพาน ก็ทำสมาธิกันใหญ่ สมาธิก็เกิดขึ้นหลาย
แบบ แล้ว แบบที่นิยมกันมากที่สุด ก็คือพรหม-
วิหาร เป็นสมาธิด้วย แล้วก็จะไปเกิดในพรหม-

โลกด้วย คือ เย็นกันให้นานหน่อย เย็นอย่างมี
ตัวตน ให้มันนานๆ หน่อย ก็ไปอยู่พรหมโลก

พอถึง ยุคนี้ก็เอาจิตที่เป็นสมาธิ คือทางจิต
เรื่องทางจิต ละจากเรื่องทางกาย มาสู่เรื่องทาง
จิต เอาความเป็นสมาธิแห่งจิตเป็นนิพพาน จน
เกิดฉาน เกิดสมาบัติขึ้นหลายๆ ระดับจนสูงสุด
นี้เป็นนิพพาน นี่ถึงพระพุทธเจ้าจะเกิด

นิพพานตามแบบของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าเกิดขึ้น เป็นพระสิทธัตถะ ก็
ไปเที่ยวศึกษาระบบเหล่านี้หมด ระบบสุดท้าย
ของเรื่องเย็นเป็นสมาธิ ที่เรียกว่า เวนัสัญญานา-
สัจญายตนะ ท่านก็ไปศึกษาทดลองกับอาจารย์
คนสุดท้าย คืออุทกดาบสรามบุตร ท่านว่าไม่ใช่
ไม่ใช่เย็นแท้ ยังไม่ยอมรับว่าเป็นนิพพาน ท่าน

ก็ออกมาหาของท่านเอง จนพบว่า ระบบสิ้น
กิเลสโน้น นี่มันเป็นเรื่องทางวิญญานเห็นไหม?
เรื่องทางวิญญานโดยสมบูรณ์ สิ้นกิเลสเย็น
เป็นนิพพาน นิพพานจริง

ระบบกาย เย็นด้วยกามารมณ์ นี่ไม่ไหว
ระบบจิต เย็นด้วยสมาธิ นี่ก็ไม่ใช่อะไรสูงสุด พอมาถึง
ระบบวิญญาน มีสติปัญญาถึงที่สุด ตัดกิเลส
หมด นี่เป็นนิพพานแท้สูงสุด นิพพาน ๓ ยุค ก็
ขึ้นอยู่กับกาย กับจิต กับวิญญาน เหมือนกัน

นี่นิพพาน รู้จักนิพพาน กันไว้ ในความ
หมายว่าเย็นเถอะ แล้วจะไม่ผิดพลาด แล้วก็
ไม่โง่หลง ว่าจะต้องรอกันอีกแสนชาติ อสงไขย-
ชาติ อย่างที่เขาพูดกัน ที่คนก่อนๆ เขาพูดกัน
ต้องสร้างบารมีหมื่นชาติ แสนชาติ อสงไขยชาติ
จึงจะนิพพาน เราไม่พูดอย่างนั้น

บารมีของเราที่นี้ตรงนี้ ถ้าเราบังคับไม่ให้
กิเลสเกิดขึ้นได้ที่หนึ่ง อนุสัยก็ลดลงไปที่หนึ่ง นี่
เราสร้างกันที่นี้ ร้อยครั้ง พันครั้ง หมื่นครั้ง เรา
ก็เย็นลงๆ แล้วเราเย็นได้ที่นี้ เมื่อใดจิตเย็นด้วย
ความว่างจากกิเลส ก็เรียกว่าเป็นนิพพาน ที่
นั้น เมื่อนั้น เท่านั้น สั่นก็ได้ เล็กก็ได้ เอาความ
เย็นแห่งจิตเป็นนิพพาน ถ้ามันไม่เย็นจริง ก็
ไม่ใช่นิพพานจริง นิพพานชั่วคราว ถ้าเย็นจริง
สูงสุด เต็ดขาด ก็เป็นนิพพานจริง

ฉะนั้น เมื่อใดจิตว่างจากกิเลส สังเกตดู
ให้ดี ศึกษาดูให้ดีว่า นั่นแหละคือ พระนิพพาน
ตัวอย่าง นิพพานน้อยๆ มาให้ดูเป็นตัวอย่าง
ในระยะสั้นๆ แล้วก็พยายามที่จะบังคับกิเลส
ไม่ให้เกิดเรื่อย เป็นการสร้างบารมี ความว่าง
จากกิเลส ระยะที่ว่างจากกิเลส ก็จะยาว

ออกๆ นิพพานของเราก็จะยาวออกๆ จนกว่าจะสมบูรณ์ หรือว่านิพพานของเรายังน้อยอยู่ เพราะละกิเลสได้น้อยก็ให้มันมากขึ้น นิพพานก็ใหญ่ขึ้นๆ และสมบูรณ์

ฉะนั้น หวังนิพพานที่นี่ และเดี๋ยวนี้ จะถูกต้องตามหลักของพระพุทธเจ้า ที่ไหนมีเย็น เพราะว่างจากกิเลส ที่นั่นเป็นนิพพาน ว่างจากกิเลสก็คืออย่าไปหลงรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ นั้น อย่าไปหลงอารมณ์ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อย่าไปกำหนดยินดี อย่าไปยึดมั่นที่นั่น แล้วกิเลสก็ไม่เกิด ไม่เกิดอุปาทาน ใช้คำระบुชัต์ว่า ไม่เกิดอุปาทานคือไม่เกิดกิเลส เมื่อไม่เกิดกิเลสอย่างนี้ ไม่มีอุปาทานอย่างนี้ ตนก็รู้สึกเย็นอยู่ในใจ ก็คือรู้สึกเอง

ฉะนั้น ก็เลย เรียกว่าทิฐฐัมมนิพพาน

ชีวิตทางวิญญาณต้องการอาหารคือ ทฤษฎีธรรม

ทฤษฎีธรรม แปลว่า *รู้สึกด้วยตนเอง* คือ เรา*รู้สึกด้วย*จิตใจของเราเอง อย่างที่เขาเรียกว่า *experience* นี้คือ *สัมผัสทิฐิโก - รู้สึกอยู่ในใจด้วยตนเอง* นั่นแหละเป็น ทฤษฎีธรรม เย็นที่*รู้สึกอยู่ด้วยตนเอง* อย่างนี้เรียกว่า *ทฤษฎีธัมม-นิพพาน* ขอให้สนใจ ให้สะสมรวบรวมไว้ ทีละเล็กทีละน้อยก็ตามใจ ให้มันก็มากขึ้นๆ จะมีทฤษฎีธัมมนิพพาน นิพพานที่*รู้สึกเอง*นี้มากขึ้นๆ จนกว่าจะสมบูรณ์

ชีวิตทางวิญญาณมันต้องการอาหารนี้ คือ *ธรรมะที่ทำให้เย็น* ให้เป็นนิพพาน อย่างนี้ เรียกว่าชีวิตฝ่ายวิญญาณ

ชีวิตฝ่ายกาย ทำให้ถูกต้อง ชีวิตฝ่ายจิต
ทำให้ถูกต้อง ชีวิตฝ่ายวิญญาณ ทำให้ถูกต้อง
แล้วก็จะเข้าถึงชีวิตนิรันดร คือนิพพานนิรันดร

เฮ้! คุณควรจะตอบได้แล้วกรรมัง ทุก
คนที่นั่งฟังอยู่นี้ ถ้าไม่หลับใน อะไรเป็นคู่ชีวิต?
เพราะว่าการบรรยายครั้งแรกนี้ จะพูดถึงเรื่อง
สิ่งที่เป็นคู่ชีวิต เท่าที่บรรยายมาแล้วนี้ พอจะ
จับได้หรือยังว่า อะไรมันเป็นคู่ชีวิต?

ธรรมะเป็นคู่ชีวิต จำธรรมะ ๔ ความ
หมายไว้ปฏิบัติ

คู่ชีวิต เมีย ผัวนั้นคู่ชีวิต ถ้าอย่างนั้นก็ได้อ
มันก็เป็นฝ่ายร่างกาย ชีวิตฝ่ายร่างกาย มันจะ
มีเมียผัวอะไรเป็นคู่ชีวิต แต่ถ้ามันเป็นชีวิตฝ่าย
จิต ฝ่ายวิญญาณ มันก็ไม่ใช่ มันมีอะไรล่ะ? มัน
ก็คือสิ่งที่เราเรียกกันว่า ธรรมะ ธรรมะนั้นแหละ

เมื่อวานก็บอกแล้ว ธรรมะ ๔ ความหมาย
อันนี้มีประโยชน์มาก ถ้าจำไว้ได้ก็จะช่วยให้
เข้าใจธรรมะง่าย **ธรรมะ คือ ธรรมชาติ** ธรรมะ
คือ **กฎของธรรมชาติ** ธรรมะ คือ **หน้าที่ตามกฎ
ของธรรมชาติ** ธรรมะ คือ **ผลที่เกิดจากหน้าที่
ตามกฎของธรรมชาติ**

ร่างกาย ชีวิตจิตใจ นี่มันเป็นธรรมชาติ
นะ ดูให้ดี ๆ มันเป็นตัวธรรมชาติ เป็นตัวชีวิต
เองธรรมชาติ ร่างกายเรานี่ ประกอบด้วย
ร่างกายนี้ก็คือ **ตัวธรรมชาติ** ดิน น้ำ ลม ไฟ
คือตัวธรรมชาติ แล้วก็จิตที่มันเกิดปรุงขึ้น
เป็น จิตในร่างกายนี้ ก็ยังเป็นธรรมชาติ กาย
ก็ธรรมชาติ จิตก็ธรรมชาติ ฉะนั้น **ตัวชีวิต** ก็
คือ**ตัวธรรมชาติ** นั่นเอง นี่มันจะยิ่งกว่าคู่ชีวิต
กระมัง เพราะมันเป็นชีวิตเสียเอง

เฮ้อ, ทีนี้ กฎของธรรมชาติ ร่างกาย
เป็นธรรมชาติ กฎของธรรมชาติ ก็คือที่มัน
ควบคุมร่างกายนี้อยู่ ร่างกายที่เป็นธรรมชาติ
ถูกควบคุมโดยกฎของธรรมชาติ ดังนั้นร่างกาย
นี้หรือชีวิตนี้ จึงเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ มี
เกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตาย มีอย่างนั้นอย่างนี้ ก็เรื่อย
ไป ตามที่มันจะต้องเป็นไปตามกฎ แล้วมันยังมี
กฎที่ร้ายกาจที่ว่า ทำอย่างนี้เป็นทุกข์นะ ทำ
อย่างนี้ไม่เป็นทุกข์ นี่กฎที่ร้ายกาจ กฎธรรมชาติ
ที่ควบคุมชีวิตนี้อยู่

ฉะนั้น กฎธรรมชาติ นั่นแหละมัน ควบคุม
ชีวิตอยู่ จะเรียกว่ามันเป็นคู่ชีวิต หรือมันจะเป็น
นายของชีวิตก็ตามใจ แต่มันคู่กันอยู่กับชีวิต
เพราะว่าชีวิตนั่นคือธรรมชาติ กฎของธรรมชาติ
มันก็อยู่กับธรรมชาติ

ที่นี่ ธรรมะในความหมายที่ถัดไป **หน้าที่** ตามกฎของธรรมชาติ **สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย** ทั้ง ต้นไม้ ทั้งสัตว์เดรัจฉาน ทั้งมนุษย์นี้ มันจะต้อง มีหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ไม่อย่างนั้นมัน จะต้องตาย หรือมันไม่ได้ชนิดที่ดีที่สุด ที่มัน ควรจะได้

เรามีหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติด้วยกัน ชีวิตทั้งหลายต้องหาอาหารกิน ต้องต่อสู้ อันตราย จะต้องทุกอย่าง เพื่อให้ชีวิตรอดอยู่ได้ นี่คือนิติหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ คู่กันกับ ชีวิตอย่างยิ่ง ถ้าหน้าที่นี้มันไม่มี มันแยกออกไป เสียแล้ว ชีวิตนี้จะต้องตาย คุณลองไม่กินอาหาร ดูซิ มันก็จะแย่นะ เพียงแต่ไม่อาบน้ำ แล้วก็ แยกสักเท่าไร จะไม่บริหารร่างกายเท่านั้น มันก็จะแย่นะ **หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติก็คือคู่ชีวิต**

ที่พระพุทธเจ้าท่านเอามาสั่งสอนเป็น
พระศาสนาขึ้นมา นั่น คือ หน้าที่ตามกฎของ
ธรรมชาติ

ศีล กัฏฐิ สมานิ กัฏฐิ ปัญญา กัฏฐิ เป็นระบบ
หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ที่จะต้องรู้ และจะ
ต้องทำ เราเรียกว่าพระธรรม พระศาสนา ศีล
สมานิ ปัญญา นี่หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ นี้
คือธรรมะที่จะต้องอยู่กับเรา เป็นคู่ชีวิตกับเรา
คือพระธรรม พระธรรมนั้นแหละเป็นคู่ชีวิต

ใครมีแฟน ก็ไปบอกแฟนเขาว่า คุณไม่ใช่
คู่ชีวิตดอก พระธรรมนั้นแหละ พระธรรมเป็น
คู่ชีวิตของเธอด้วย พระธรรมเป็นคู่ชีวิตของฉัน
ด้วย เราแต่ละคนมีพระธรรมเป็นคู่ชีวิต ด้วย
กัน ฉะนั้นอย่าโง่งให้มากนัก เดียวน้ำตาจะ
ร่วง ถ้าว่าเอาคนมาเป็นคู่ชีวิตกันแล้ว มัน
จะต้องน้ำตาร่วง เพราะมันเป็นไปไม่ได้ มัน

เป็นไปได้ผิวเหินเกินไป เพราะร่างกายนี้มัน
หลอกลวงเกินไป

มีธรรมะเป็นคู่ชีวิต ต้องเป็นสันติภูมิจี-
โกเสมอ

ฉะนั้นเรามีธรรมะเป็นคู่ชีวิต แล้วก็ได้
ผลออกมาเป็นมรรค ผล นิพพาน ศีล สมาธิ
ปัญญา นี่เป็นพระธรรมคู่ชีวิต ปฏิบัติแล้วได้
ผลคือ มรรค ผล นิพพาน นี่ผลของการที่มีคู่
ชีวิตชนิดนี้

ควรจะมองเห็นขนาดพอเป็นสันติภูมิจีโก
ได้ ไม่ต้องเชื่อผม คุณเชื่อตัวเองที่พูดมานี้ ว่า
มีจริงหรือไม่จริง? ธรรมะต้องเป็นสันติภู-
มิจีโกเสมอ ถ้าเชื่อคนอื่นแล้วใช้ไม่ได้ ไปเชื่อ
ครูบาอาจารย์ไหนก็ไม่ถูก ต้องเห็นเองและเชื่อ
เอง พระพุทธเจ้าท่านตรัสอย่างนี้

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ฉันทพูดก็อย่า
เพื่อเชื่อ ไปมองดูด้วย ยถาภูตสัมมัมปัญญา
ของตนเอง เห็นก่อนแล้วจึงเชื่อ” ข้อสุดท้ายของ
กาลามสูตรมีอยู่ว่า มา สมโณ โน ครุติ - อย่ารับ
เชื่อเพราะคนนี้เป็นครูของข้าพเจ้า พระสมณะ
นี้เป็นครูของข้าพเจ้า ก็คือพระพุทธเจ้านั่นเอง
ท่านบอกว่า อย่าเชื่อเพราะสมณะนี้เป็นครูของ
ข้าพเจ้า เป็นครูของเรา ฉะนั้นเรามีสิทธิที่จะไม่
เชื่อภายนอก ไม่เชื่อคน ไม่เชื่ออะไร แต่เราฟังได้
เราไปเอามาทดสอบ ปฏิบัติดูได้ พอเห็นว่าชัด
อย่างนี้แล้วก็เชื่อ แล้วบางอย่างก็มองเห็น มัน
มองเห็นได้ อะไรจะเป็นคู่ชีวิตโดยแท้จริงของ
เรา呢 เดียวนี้เราก็พอจะมองเห็นได้

ข้อที่มองเห็นได้ อย่างนี้ คือ สันทิฏฐิโก
ทำแล้วมันมีอยู่จริง พอที่จะเป็น เอหิปัสสิโก -

ไปเรียกเพื่อนมาดูๆ นี่มันมีอยู่อย่างนี้ๆ นี่จึงจะ
เป็นธรรมะจริง ถ้าไม่สันติภูมิโง่ ไม่มีอยู่จนเรียก
ใครมาดูได้ แล้วยังไม่ใช่ธรรมะที่แท้จริง ยังเป็น
ธรรมะตัวหนังสือ เป็นธรรมะคำพูด เป็นธรรมะ
อะไรก็ไม่รู้ ยังไม่มีความเป็นธรรมะโดยสมบูรณ์
ฉะนั้นถ้าเรามีเย็นเมื่อไร ด้วยเหตุใด วิธี
ใด เราเรียกเพื่อนมาดูได้ว่าเย็นๆ อยู่อย่างนี้
มาดูๆ นี่ธรรมะจริง แม้ไม่รู้พระไตรปิฎก ไม่รู้
อะไรหลายๆ ไม่เป็นอาจารย์ธรรมะอะไรก็เถอะ
แต่ถ้าเขาทำโดยที่จิตเย็นว่างจากกิเลสได้นี่คือ
นิพพาน มาดูๆ

นี่ ธรรมะที่ทำให้เกิดเย็นนี้ เป็นสิ่งสูงสุด
คือตัวพระพุทธศาสนาเป็นคู่ของชีวิต ถ้า
ชีวิตไม่มีอันนี้ ชีวิตนั้นจะร้อน ชีวิตนั้นจะเป็น
อันตราย จะเป็นยักษ์เป็นมาร เป็นข้าศึกศัตรูขึ้น

มาเสียเอง ถ้ามีธรรมะเข้ามาให้ ชีวิตนี้จะเย็นจะ
เป็นมิตร จะให้ความสงบสุข ขอให้รู้จักธรรมะ
เองเถอะ ถึงผมไม่บอก คุณก็รู้ได้เอง ว่าธรรมะ
นั่นคือคู่ชีวิต ไม่ใช่แฟน นี่แน่นอน

เรื่องที่จะพูดวันนี้มันก็มีเท่านี้ ว่าคู่ชีวิต
สิ่งที่เป็นคู่ชีวิต คือธรรมะ ในโลกนี้ ในมหา-
วิทยาลัยไหน ก็ยังไม่ได้สอน การศึกษาระบบ
นั้นยังเป็นหมาหางด้วน จึงเปิดมหาวิทยาลัยต่อ
หางหมากันที่นี้ ให้รู้สิ่งที่ยังไม่รู้ออกไปๆ จนกว่า
มันจะสมบูรณ์

นี่เราเปิดมหาวิทยาลัยกันสัก ๑๐ ชั่วโมง
ต่อหางหมา วันนี้เรื่องคู่ชีวิตหรือ สิ่งซึ่งเป็นคู่
ของชีวิต คือธรรมะ ในฐานะที่เป็นหน้าที่ตาม
กฎของธรรมชาติ ซึ่งสิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งปวง
จะต้องเคารพ จะต้องเชื่อฟัง จะต้องรับเอา

ถ้าเราเห็นอย่างนี้ เราจะรักผู้อื่นด้วย เรา
จะยอมรับหลักที่ว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อน
ทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น
เพราะมันเป็นชีวิตอย่างเดียวกับเรา มีปัญหา
อย่างเดียวกับเรา ร้อนเพราะทำผิด เย็นเพราะ
ทำถูก เย็นจริงก็เป็นนิพพานได้เด็ดขาด แล้วเรา
ก็มีคนที่มีธรรมะเป็นคู่ชีวิต ฉะนั้น ถ้าคุณจะมี
แฟนหรือมีแฟนอยู่แล้วก็ตาม ทำให้เขามีธรรมะ
เกิด ไม่อย่างนั้นจะต้องกัดกันเป็นแน่นอน มัน
เป็นคู่กันไม่ได้ดอก มันต้องกัดกันเป็นแน่นอน

*เอาละ การบรรยายนี้มันก็พอสมควรแก่
เวลา ๑ ชั่วโมงแล้ว ขอปิดประชุม*

รายชื่อหนังสือธรรมะเล่มน้อย

๑๒ เล่ม เมื่อปี ๒๕๕๓ ประกอบด้วย

๑. ความสุขปีใหม่...กลิ้งให้ดีกว่าปีเก่า
๒. เป้าหมายชีวิตและสังคม
๓. อุดมคติของโพธิสัตว์
๔. ยอดแห่งความสุข
๕. การเป็นพุทธบริษัทที่ถูกต้อง
๖. วิปัสสนาระบบลัดสั้นสำหรับประชาชนทั่วไป
๗. ทำบุญ ๓ แบบ
๘. แม่คือผู้สร้างโลก
๙. บุตรที่ประเสริฐที่สุด
๑๐. การดำรงจิตไว้อย่างถูกต้อง
๑๑. ทุกอย่างเป็นเช่นนั้นเอง
๑๒. ดอกสร้อยแสดงธรรม ๒๔ ฉากของชีวิต

๑๒ เล่ม เมื่อปี ๒๕๕๔ ประกอบด้วย

๑. ชีวิตใหม่เมื่อปีใหม่
๒. ความรักผู้อื่น
๓. โลกบ้าหรือธรรมะบ้า
๔. การชนะโลก
๕. อริยมรรคมีองค์แปด
๖. การศึกษาและการรับปริญญาในพระพุทธศาสนา
๗. วิธีทำสมาธิเบื้องต้น
๘. สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเคารพ
๙. อิศราภาพหรือเสรีภาพในทางธรรม
๑๐. การเมืองเรื่องศีลธรรม
๑๑. ปัญญาดีกว่าศาสตราวุธ
๑๒. ผู้ทรงเปิดให้สัตว์โลกเห็นทั่วกันหมด

๑๒ เล่ม สำหรับปี ๒๕๕๕ ประกอบด้วย

๑. การมีอายุครบรอบปี...เป็นเช่นนั้นเอง
๒. สิ่งที่เป็นคู่ชีวิต
๓. มาฆบูชา วันนี้เป็นการกระทำเพื่อบุชาพระอรหันต์
๔. ความถูกต้องของการศึกษา
๕. ความหมายและคุณค่าของคำว่า "ล้ออายุ"
๖. การทำงานนั้นคือการปฏิบัติธรรม
๗. เศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ
๘. พระธรรมในทุกแห่งทุกมุม
๙. มือขวาทำบุญอย่าให้มือซ้ายรู้
๑๐. ปวารณา คือเครื่องหมายแห่งคนดี
๑๑. ประโยชน์ของความกตัญญู
๑๒. ภูมิต่าง ๆ และแนวครองชีวิต

กสิกรรม ฉบับพิเศษ
พระเทพญาณมหามุณี

BIA BOOK Club

สวนโมกข์กรุงเทพ

บริการ
จัดส่งหนังสือ
ทางไปรษณีย์
ทั่วประเทศ

[email bookclub@bia.or.th](mailto:bookclub@bia.or.th) • facebook.com/bookclub.bia

facebook.com/buddhadasaarchives

สอบถาม ฦกัทร เวลา ๑๐.๐๐ - ๑๘.๐๐ น.

โทรศัพท์ ๐.๒๙๓๖.๒๘๐๐ ต่อ ๗๑๐๘ • โทรสาร ๐.๒๙๓๖ ๒๙๐๐

กิจกรรมของสวนโมกข์กรุงเทพ

การบริหารงานทางธรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมในธรรมในหลากหลายลักษณะ อาทิ ทำเอง ร่วมมือกันทำ และธรรมภาคีทำให้ ทำขึ้นภายในและภายนอกทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำและทำเป็นครั้งคราว โดยกิจกรรมบางส่วนที่เกิดขึ้นภายในประกอบด้วย ดังนี้

การเจริญสติภาวนา : สวดมนต์ทำวัตรและเจริญจิตตภาวนา ทุกวัน เวลา ๑๗.๓๐ - ๑๘.๓๐ น. • สมาธิภาวนา ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. • อานาปานสติภาวนากับพุทธทาสภิกขุ โดยกลุ่มอยู่เย็นเป็นประโยชน์ ทุกวันพุธ, พุธที่สิบตี เวลา ๑๗.๐๐ - ๑๘.๓๐ น. • เจริญสติแบบเคลื่อนไหว ทุกวันเสาร์, อาทิตย์ สัปดาห์ที่ ๒ ของเดือน เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๗.๐๐ น. • วันแห่งสติกับชาวคณะหมู่บ้านพลัมประเทศไทย ทุกวันเสาร์ สัปดาห์ที่ ๓ ของเดือน เวลา ๐๗.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.

การบริหารเพื่อจิตตภาวนา : โยคะในสวนธรรม โดยสถาบันโยคะวิชาการ • โยคะภาวนากับชีวีตสิกขา โดยครูดล เครือข่ายชีวีตสิกขา • อานาปานสติกับไทเก๊ก โดยคณะครูสุพล โล่ห์ชิตกุล • สมหายใจ ดนตรีชีวีต โดย อ.ดุขฎิ พนมยงค์

อบรมเพื่อพัฒนาชีวิต : สวนโมกข์เสวนา • เพลินธรรม นำชม • ธรรมนิทรรศการ เป็นต้น

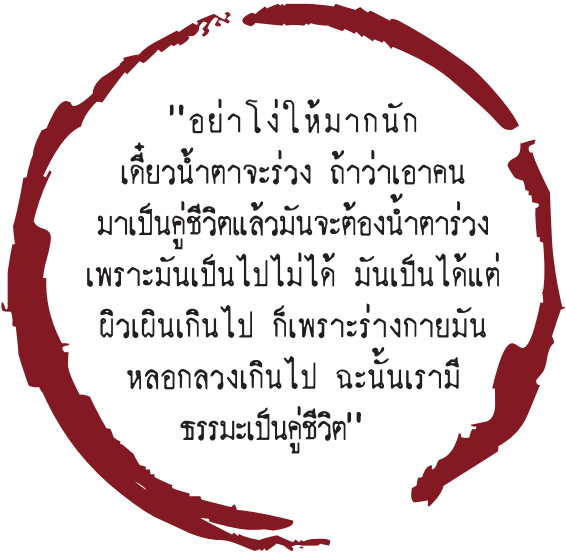
สาระธรรมบันเทิง : ดูหนังหาแก่นธรรม ทุกวันอาทิตย์ที่ ๔ ของเดือน เวลา ๑๗.๐๐ น. • เพลินเพลงในสวนธรรม

ธรรมะใกล้มือ

- สมัครรับ SMS ข้อธรรมฟรี เฉพาะเครือข่าย AIS
กด *455233300 แล้วกดโทรออก
- ธรรมะ “Twitter” ที่ www.twitter.com/buddhadasa
- ธรรมะดีดี (D³) รับ “ข้อธรรม” และ “เสียงธรรม”
www.facebook.com/buddhadasaarchives
www.facebook.com/bookclub.bia
www.dhamma4u.com
www.bia.or.th
www.life-brary.com
- แอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน ทั้ง iOS และ Android
 - BIA Dhamma eTravel : เที่ยวทั่วไทยให้ถึงธรรม
เปิดพื้นที่ธรรมในหัวใจสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมมือใหม่
 - BIA Meditation : สงบจิต พินิจ ภาวนา
สัมผัสสมาธิกับการดับเสียงธรรมชาติ

ธรรมะในสวน ตักบาตรเดือนเกิด

- ทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน ที่สวนโมกข์กรุงเทพ
- บูชาพระรัตนตรัย รับศีล และฟังธรรม ตักบาตรแบบครั้ง
พุทธกาล แล้วร่วมกรวดน้ำแผ่เมตตา ร่วมกินข้าวกันบาตร
- เจริญสติภาวนา และกิจกรรมมหรสพเพื่อปัญญา

"อย่าโง่ให้มากนัก
เคี้ยวน้ำตาจะร่วง ถ้าว่าเอาคน
มาเป็นคู่ชีวิตแล้วมันจะตองน้ำตาร่วง
เพราะมันเป็นไปไม่ได้ มันเป็นได้แต่
ผิวเผินเกินไป ก็เพราะร่างกายมัน
หลอกลวงเกินไป ฉะนั้นเรามี
กรรมเป็นคู่ชีวิต"